

pH

Autor: Mgr. Stanislava Bubíková

Datum (období) tvorby: 12. 4. 2013

Ročník: osmý

Vzdělávací oblast: Člověk a příroda / Chemie / Anorganické sloučeniny

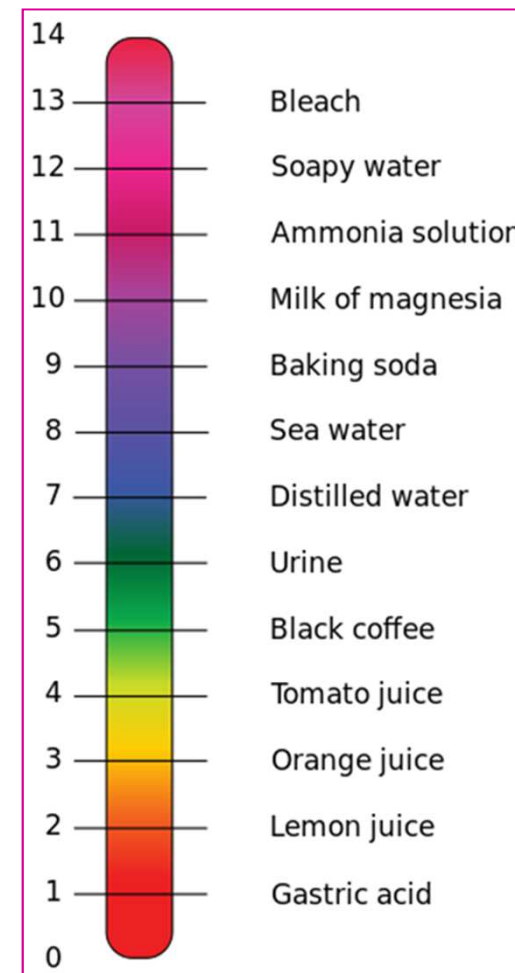

Anotace:

Žáci se seznámí se základní vlastností sloučenin – kyselostí. V rámci tohoto modulu žáci rozdělí látky na kyselé, neutrální a zásadité. Popíší stupnici pH, přiřadí známé látky k hodnotám pH. Posoudí dopad havárií silných kyselin a zásad na zdraví lidí a ŽP.

pH

- **vodíkový exponent**
- číslo, které vyjadřuje, zda vodný roztok reaguje kyselě či naopak alkalicky (zásaditě)
  - logaritmická stupnice s rozsahem hodnot **od 0 do 14**
    - pro většinu vodných roztoků
    - roztoky silných kyselin a zásad či jiné než vodné roztoky mohou nabývat jiných hodnot)
  - **neutrální** destilovaná voda má **pH = 7**
    - při standardních podmínkách
  - **kyseliny** mají **pH < 7**
    - čím menší číslo, tím „silnější“ kyselina
  - **zásady** mají **pH > 7**
    - čím větší číslo, tím „silnější“ zásada

Obr. č. 1: Stupnice pH [2] dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:PH_Scale.svg

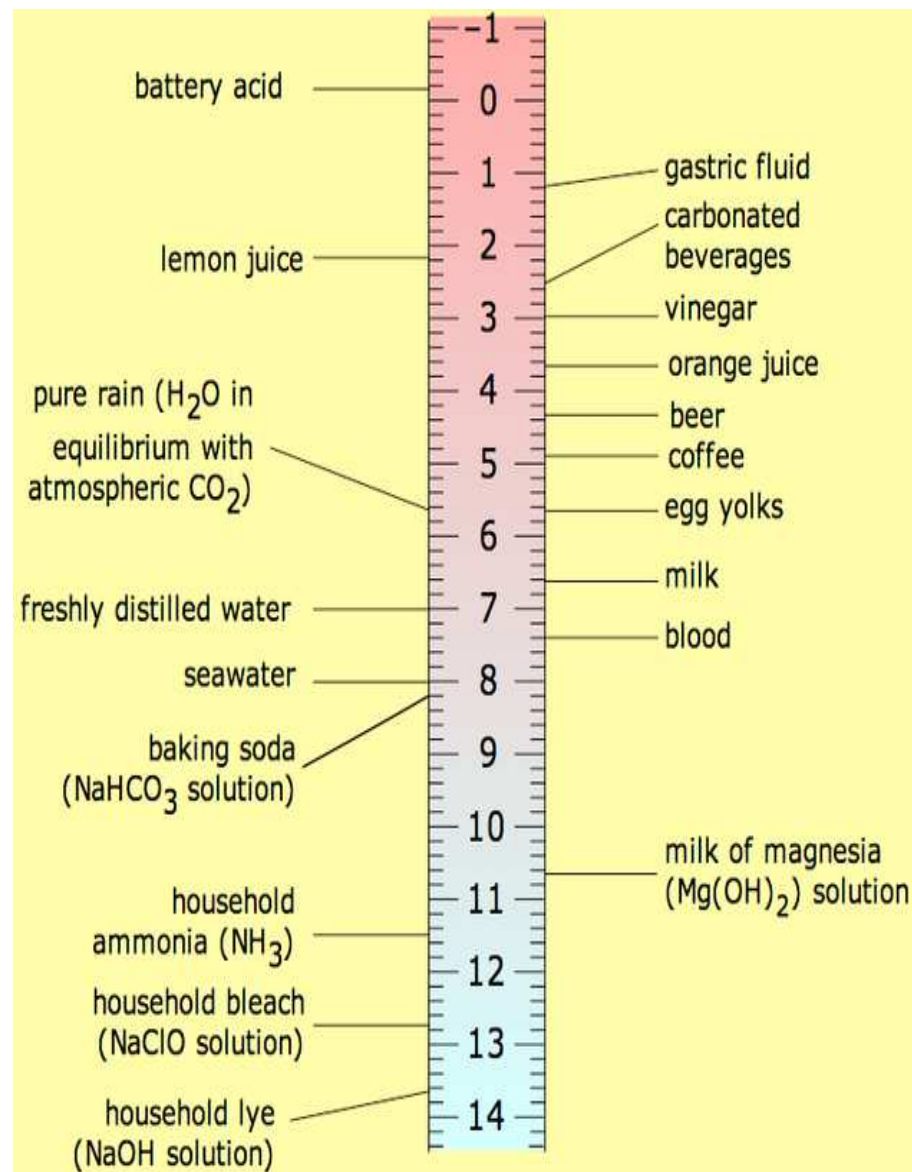
Definice pH

- záporně vzatý dekadický logaritmus koncentrace oxoniových kationtů

$$pH = -\log(c_{H_3O^+})$$

- pH nabývá hodnot od 0 do 14

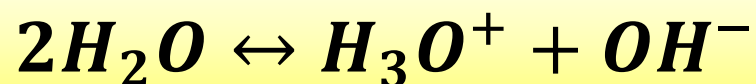
Obr. č. 2: Látky na stupnici pH [3] dostupné z:
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:PH_scale.png

Autoprotolýza vody

- **autoprotolýza:**
  - je chemická reakce
  - probíhá mezi dvěma molekulami rozpouštědla, z nichž jedna reaguje jako **kyselina** a druhá jako **zásada**
- autoprotolýza vody:
  - vzniká **oxoniový kationt H_3O^+** a **hydroxidový aniont OH^-**

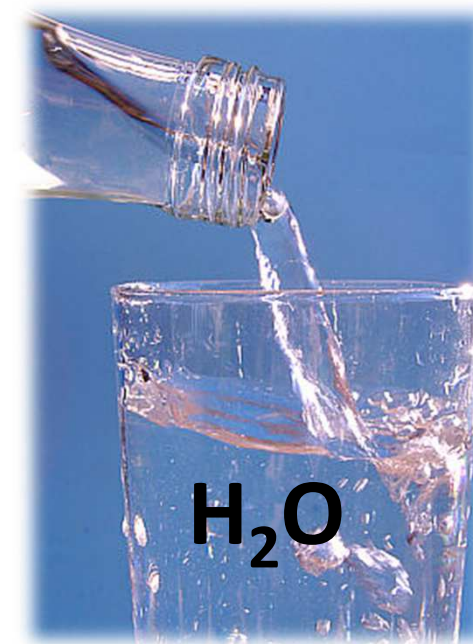
$$pH = \log \frac{1}{[H^+]} = \log 1 - \log[H^+] = -\log[10^{-1} \text{ a } 10^{-14}] = -\log[10^{-1}] = 1$$
$$\frac{10^{-7} \text{ hydrogeniones}}{10^{-7} \text{ hidróxilos}} \rightarrow pH_{neutro} = -\log[10^{-7}] = 7$$
$$= -\log[10^{-14}] = 14$$

Obr. č. 3: Převod logaritmu na hodnoty pH [4] dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Math_pH-2.png

Iontový součin vody

- *ve vodě je kromě molekul H_2O také malé množství oxoniových kationtů H_3O^+ a hydroxylových aniontů OH^-*
- **iontový součin vody** - součin koncentrací iontů
  - nabývá hodnoty 10^{-14}
- v čisté vodě je látková koncentrace obou iontů stejná: 10^{-7} ($pH = 7$)
- **kyselost** = přebytek H_3O^+
- **zásaditost** = přebytek OH^-

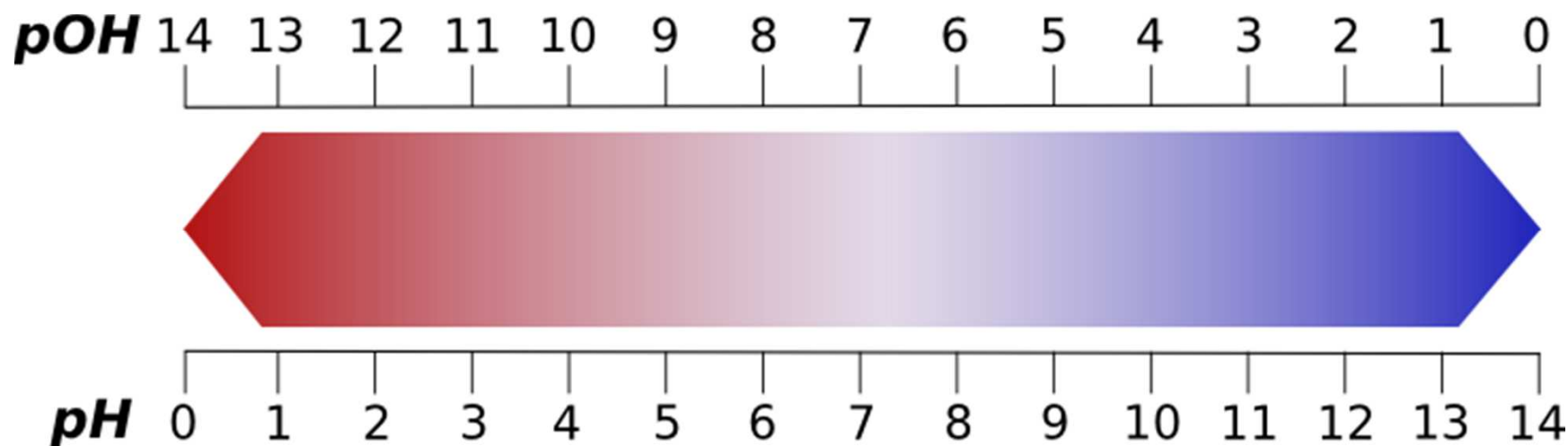

Obr. č. 4: Minerální voda [5] dostupné z:
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Stilles_Mineralwasser.jpg

Stupnice pH

- logaritmická stupnice od 0 do 14
  - platná pro vodné roztoky
    - hodnoty silných kyselin nebo zásad mohou stupnici přesahovat
    - u jiných rozpouštědel (alkoholy, nepolární rozpouštědla) nabývají jiné hodnoty

Obr. č. 5: Stupnice pH a pOH [6] dostupné z: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:PHscalenolang.png>

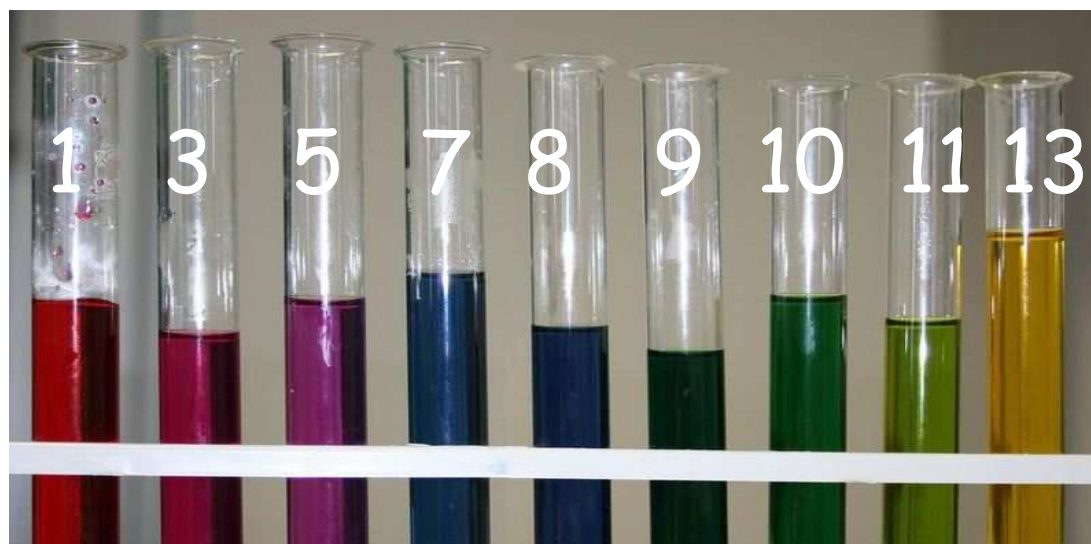
Acidobazické indikátory

- organické látky, které mění barvu v závislosti na pH prostředí
  - mění uspořádání dvojných vazeb v molekule
- příklady:
  - **lakmus** přechází z kyselé červené formy na zásaditou modrou
  - **fenolftalein** přechází z kyselé bezbarvé formy na zásaditou fialovou v oblasti pH 8,0 – 9,8
  - **metyloranž** přechází z kyselé oranžové formy na zásaditou žlutou v oblasti pH 3,1 – 4,5
  - **metylčerveň** přechází z kyselé červené formy na zásaditou žlutou v oblasti pH 4,4 – 6,3
- *přírodním indikátorem je **barvivo v červeném zelí**, které při okyselení roztoku změní barvu z modré na červenou*

Obr. č. 6: Kombinace více indikátorů [7]
dostupné z:
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:PH_indicator_paper.jpg

Obr. č. 7: Zbarvení červeného zelí při různých hodnotách pH (upraveno) [8]
dostupné z:
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Indicateur_chou_rouge.jpg

Využití indikátorů

- acidobazické titrace
  - určení obsahu kyseliny nebo hydroxidu v analyzovaném vzorku
    - definovaný objem měřeného vzorku s přidavkem indikátoru je neutralizován roztokem kyseliny nebo hydroxidu
    - dosažení bodu ekvivalence, (koncentrace kyseliny a hydroxidu je v rovnováze) je určena změnou barvy příslušného indikátoru
    - z množství a koncentrace potřebného roztoku lze jednoduše vypočítat obsah látky v analyzovaném roztoku
- hrubé měření kyselosti
  - lakmusový papírek
- přesnější měření kyselosti
  - univerzální indikátorový papírek
    - zbarvení se mění od červené až po tmavě modrou

Obr. č. 8: Univerzální indikátorový papírek [9] dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:PH_indicator_paper_roll.jpg 9

pH metr

- velmi přesné měření pH vodných roztoků
  - používá se potenciometrie s využitím skleněné elektrody
    - přesné měření elektrického potenciálu mezi měrnou (skleněnou) a referentní elektrodou
    - změna pH o jeden řád vyvolá změnu potenciálu skleněné elektrody o 59 mV
  - přístroje umožňují měření pH s rozlišením na 0,01 až 0,001 jednotky pH
  - použití:
    - úpravny vody, čističky odpadních vod
    - monitoring kyselosti zásobních roztoků v průmyslu
    - sledování kyselosti povrchů (navlhčený papír, zemina)
    - měření pH masa a jiných potravin
    - lékařství - monitoring pH krve pacientů

Obr. č. 9: pH metr [10] dostupné z:
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hanna_HI_8314_membrane_pH_meter.jpg

Obr. č. 10: Ruční pH metr [11] dostupné z:
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:2009-03-30_Red_pH_meter_reads_4.96_KS1.jpg

Zdroje

1. BENEŠ, Pavel, Václav PUMPR a Jiří BANÝR. *Základy chemie pro 2. stupeň základní školy, nižší ročníky víceletých gymnázií a střední školy*. 3. vyd. Praha: Fortuna, 2000, 143 s. ISBN 80-716-8720-0 .
2. PH_Scale.svg. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:PH_Scale.svg
3. PH_scale.png. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:PH_scale.png
4. Math_pH-2.png. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Math_pH-2.png
5. Stilles_Mineralwasser.jpg. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Stilles_Mineralwasser.jpg
6. PHscalenolang.png. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:PHscalenolang.png>
7. PH_indicator_paper.jpg. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:PH_indicator_paper.jpg
8. Indicateur_chou_rouge.jpg. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Indicateur_chou_rouge.jpg
9. PH_indicator_paper_roll.jpg. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:PH_indicator_paper_roll.jpg
10. Hanna_HI_8314_membrane_pH_meter.jpg. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hanna_HI_8314_membrane_pH_meter.jpg
11. 2009-03-30_Red_pH_meter_reads_4.96_KS1.jpg. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:2009-03-30_Red_pH_meter_reads_4.96_KS1.jpg